

Olivera Gajić¹
Milica Andevski
Biljana Lungulov

Filozofski fakultet – Odsek za pedagogiju
Novi Sad

UDK: 371.95
ISBN 978-86-7372-114-9, 15 (2009), p.196-202
Originalan naučni rad

PODRŠKA DAROVITIM STUDENTIMA – STVARANJE DRUŠTVENE ELITE I RAZVOJNOG RESURSA

Rezime: Autorke u radu razmatraju odnos društva prema darovitima u studentskoj populaciji. Razvoj potencijala darovitih studenata – u projekcijama socijalnog razvoja – zahteva humanističko poimanje i kompleksniji pristup visokoškolskoj nastavi, uz uvažavanje njene sociološke i etičke dimenzije, te harmonizaciju sa evropskim obrazovnim sistemima.

Predmet kritičke opservacije predstavlja i reforma visokoškolskog obrazovanja u svetlu Bolonjske deklaracije, koja omogućuje optimalizaciju vaspitno-obrazovnog procesa u smislu razvoja intelektualnih i kreativnih potencijala svih studenata, a među njima i darovitih pojedinaca. Pored objedinjavanja sklopa didaktičko-metodičkih elemenata u cilju povezivanja neposrednih komponenti aktivnosti studenata, značajnu ulogu imaju i interdisciplinarni pristupi, kontinuirani dijalog između naučnoistraživačke i nastavne delatnosti, mobilnost studenata i nastavnika, kao i jasno definisanje kriterijuma i standarda kvaliteta, prepoznatljivih u evropskoj zoni obrazovanja i nauke.

Ključne reči: darovitost, studenti, društvena elita, reforma visokog obrazovanja, razvojni resurs.

---

1. INTELEKTUALNA ELITA U PROJEKCIJAMA SOCIJALNOG RAZVOJA

Evropska društva suočena sa socijalnim i ekonomskim problemima, kompleksnim i međusobno isprepletenim, sve više uviđaju potrebu razmatranja obrazovanja kao osnovnog razvojnog resursa. Promene pravaca razvoja obrazovnog sistema zasnovane su na suštinskim atributima demokratizacije koji su sve više fokusirani na ljudska prava i slobode, posebno na pravo na kvalitetno obrazovanje kojim se omogućava razvoj ličnih kompetencija svake individue do maksimalnih potencijala. Ovakvim pristupom obrazovanju, društvo dobija obeležja na osnovu kojih se označava kao “društvo koje uči”.

U obrazovnom ili učećem društvu postoji, ako ne potpuno, a ono masovno obrazovanje na svim obrazovnim nivoima, sa tendencijom

---

¹ gajico@ff.uns.ac.rs
biljana_lun@yahoo.com

stalnog omasovljavanja u okviru drugog i trećeg obrazovnog ciklusa reformisanog sistema. U ovom kontekstu postavlja se pitanje da li u tom društvu postoji, ili treba da postoji elita? I ako je odgovor na ovo pitanje potvrđan, onda je neophodno bliže određenje – kakva nam je elita potrebna? U traganju za odgovorom na ovo pitanje treba poći od terminološkog i pojmovnog određenja fenomena “elita”. Danas se pod pojmom “elita” podrazumeva sloj ljudi odabran po prirodnim ili iskazanim sposobnostima. U sociološkom smislu elita se vezuje za pojavu društvene stratifikacije. To su društvene grupe koje potiču iz jednog ili više društvenih slojeva, i njima (elementima) pripadaju na osnovu uloge u privredi, državi, po bogatstvu kojim raspolažu ili znanju (Stanovčić, prema Marković, 2006). Ako se pođe od ovakvog poimanja elite, onda elita, pogotovo intelektualna, može, i treba, da postoji i u učećem društvu. Nju treba da čine oni koji su najuspešniji u sticanju i primeni znanja jer primena znanja omogućuje privredni i društveni razvoj humanističke provijencije. Da bi se obezbedio takav razvoj, jezgro društvene i privredne elite treba da čini intelektualna elita. Obrazovanje darovitih, kao budućih pripadnika elite, treba da doprinese, kako prihvatanju i razvijanju humanističkog poimanja društvenog razvoja, tako i razvijanju odgovornosti prema društvu i društvenim funkcijama i ulogama koje ih očekuju. Moralno vaspitanje i obrazovanje darovitih, kao potencijalnih pripadnika društvene elite, treba da doprinese i humanističkoj upotrebi znanja, kao razvojnog resursa, ne samo u privrednoj, već i u društvenoj sferi života. Takvo obrazovanje darovitih na univerzitetu treba shvatiti i kao izraz nastojanja da se univerzitet očuva kao centar univerzalne intelektualne preokupacije (Major, 1991) i kritičkog posmatranja i promišljanja društvenog razvoja. Polazeći od uloge visokoškolskih institucija i naučno-istraživačkog rada u društvu, posebno u njegovom razvoju, univerzitet ima posebnu ulogu i značaj u formiranju intelektualne elite. Ostvarivanje ove uloge univerziteta zahteva preispitivanje organizacije rada na univerzitetu, kao nastavne i naučne institucije u cilju povezivanja nastavnog i naučnog rada i iznalaženja mogućnosti za individualni i mentorski rad sa studentima, posebno darovitim.

U našoj zemlji intenzivnije i organizovanije razmatranje odnosa prema darovitim počinje u drugoj polovini prošlog (dvadesetog) veka, a intenzivira se u njegovo poslednjoj deceniji. U ovom periodu, pored ostalog, obrazuju se i centri za talente u regionima i na republičkom nivou. Ovi centri nastali su u cilju ostvarivanja modela obrazovanja koji su primereni sposobnostima i interesovanju darovitih, tako da njihovo učenje bude zasnovano na istraživanju. Ovakav pristup imao je za cilj aktuelizaciju i dalje razvijanje darovite dece i mladih, uključujući i

kreativno mišljenje i kritički pristup problemima osposobljavanja za samostalno bavljenje naukom i proširivanje znanja (Pavlović, 2003).

Na početku trećeg milenijuma nauka predstavlja najznačajniji razvojni resurs a kreativnost postaje jedna od ključnih reči u pojekcijama društvenog razvoja. Stoga proučavanje razvoja darovitih učenika i studenata, u cilju podsticanja njihovih sposobnosti i talenata, sve se više približava proučavanjima odraslih stvaralaca, fokusirajući se na kreativnost (Maksić, 2000). Međutim, istraživanje i promišljanje odnosa prema darovitima, posebno u studentskoj populaciji, ne može se vršiti izvan konteksta reforme obrazovanja, naročito one koja polazi od Bolonjske deklaracije. Prihvatanje te deklaracije kao polazišta u reformi obrazovanja u cilju stvaranja jedinstvenog obrazovnog prostora u Evropi, zadire u tradicionalne nacionalne obrazovne sisteme, koji su pokazivali pozitivne rezultate, i ukazivanje na pozitivne posledice tog procesa, i potrebe njegovog prihvatanja (Lazarević, 2003) praćeno je i kritičkim opservacijama, kojima se ne može osporiti ozbiljnost (Uzelac, 2002; Avramović, 2002, prema Marković, 2006).

2. OBRAZOVNE PONUDE AKADEMSKOG PROSTORA KAO PODSTICAJ DAROVITIMA

Naš akademski prostor u proteklom, ne kratkom vremenskom periodu, obeležen je snažnim nastojanjem da se visoko obrazovanje, u skladu sa Bolonjskom deklaracijom, harmonizuje sa evropskim obrazovnim sistemom. Utisak je da se u našim uslovima ubrzanog traganja za načinima sprovođenja deklaracije traži put ka „standardizaciji“ i „izjednačavanju“ visokog obrazovanja u Evropi, pri čemu se potpuno zaboravlja na činjenicu da je autentična ideja „harmonizacije“ sa evropskim sistemom obrazovanja usmerena prvenstveno ka uvažavanju temeljnih načela autonomije i različitosti (Živković, 2007), koje će obrazovni sistem osavremeniti i učiniti delom opšte globalizacije kao tendencije novoga sveta.

Na osnovama pomenute deklaracije koncipirane su trociklične studije koje kroz ciljeve i programske sadržaje reflektuju interdisciplinarnost, kontinuirani dijalog između naučnoistraživačke i nastavne delatnosti, omogućuju mobilnost studenata i nastavnika, pružajući strateški okvir sa jasno definisanim kriterijumima i standardima, prepoznatljivim u evropskoj zoni obrazovanja i nauke. Razvijanje osećanja etičke odgovornosti treba da bude značajna komponenta obrazovanja studenata, posebno darovitih, za istraživački rad u uslovima globalizacije, integracije nauke i visokog obrazovanja.

Kao ključni elementi Bolonjskog procesa izdvajaju se, dakle, kvalitet obrazovanja i mobilnost studenata, ali i akreditacija trocikličnih studija (što podrazumeva, uz osnovne i diplomatske akademske-master, i

doktorske studije) bez kojih se ne može govoriti o savremenom univerzitetu u evropskoj zoni visokog obrazovanja. Cilj Evrope je formiranje društva zasnovanog na znanju i obrazovanju, što znači da je obezbeđenje kvaliteta visokog obrazovanja, ali i naučnog rada esencijalno. Ovo pitanje se do sada nalazilo uglavnom na marginama teorijskih proučavanja, empirijskih istraživanja i praktičnih ostvarenja. U suštini, kvalitet visokog obrazovanja determinisan je kvalitetom studijskog programa (kurikuluma), kvalitetom nastavno-naučnog procesa, kvalitetom ostvarenosti ishoda učenja ili kompetencijom koju stiču kadrovi koji završe studijske programe. Bitna odrednica kvaliteta visokog obrazovanja sa aspekta kvaliteta studijskog programa na evropskom obrazovnom prostoru, pored funkcionalne komplementarnosti većeg broja “bolonjskih komponenti” (ciljevi i ishodi učenja, kompetencije, inovirani sadržaji, pedagoško-metodičke komponente, načini praćenja angažovanosti studenata u toku nastavnog procesa, novi sistemi usvajanja znanja studenata, izbor osnovne i šire literature i sl.), biće i modularizacija sadržaja učenja. Takvi studijski program mogli bi biti prepoznatljivi na evropskom obrazovnom prostoru i biti početni, ali veoma bitan faktor harmonizacije našeg sa evropskim sistemom visokog obrazovanja (Branković, 2007). Na taj način kvalitet studijskog programa postaje jedan od najbitnijih faktora mobilnosti studenata, koji pruža brojne pogodnosti i podsticaje upravo darovitim pojedincima.

Veća pokretljivost (mobilnost) studenata i nastavnika je od suštinskog i višestrukog značaja jer se na taj način značajno unapređuje naučno-istraživački rad i olakšava učešće u međunarodnim projektima. Preduslov za povećanje kvaliteta nastave na visokoškolskim institucijama je upravo intenziviranje saradnje na internacionalnom nivou. Studentima se otvaraju nove mogućnosti kroz razmenu iskustava, sticanja novih saznanja, unapređivanje kvaliteta nastave, stvaranje atmosfere otvorenosti za nove i napredne ideje, uz sticanje diploma važećih svuda u Evropi. Primena pomenutih reformi predstavlja pravi izazov i za nastavnike – ostvarivanje brojnih kontakata kroz veću saradnju u istraživačkim projektima kao i razmenu dosadašnjih iskustava.

Međutim, treba naglasiti da zahtev za internacionalizacijom u evropskom kontekstu u značajnoj meri opterećuje sistem obrazovanja izraženom potrebom za koordinacijom između pojedinih studijskih programa, fakulteta, univerziteta, definisanjem kvalifikacionih okvira, promovisanjem (ne)konsekutivnih studija, (in)kompatibilnošću studijskih programa, i sl. u uslovima različitog tempa implementacije principa Bolonjskog procesa. Teškoće nastaju i kada se trociklične studije obrazovanja posmatraju u relaciji sa (nacionalnom) tradicijom akademske profesije s jedne, i novim fleksibilnim Bolonjskim

principima, s druge strane. U svetlu ovih činjenica, reforma visokog obrazovanja posmatra se kao poziv za konvergencijom različitosti, i u nekim tačkama inkompatibilnih nacionalnih sistema, u cilju preuzimanja odgovornosti prema globalnim procesima.

Uvođenjem sistema evropskog kreditnog transfernog sistema potpomaže se mobilnost studenata i sugeriše saradnja u obezbeđivanju kvaliteta obrazovanja, razrada uporedivih kriterijuma i metoda kontinuirane evaluacije kvaliteta, što omogućuje upoređivanje kvalifikacija u celoj Evropi. Sve je prisutnija razmena između naših i evropskih univerziteta kroz različite modele i načine participacije u internacionalnoj mobilnosti studenata, naročito darovitih pojedinaca. Snažnu podršku ovim nastojanjima pruža projekat Campus Europae, čiji su ciljevi eksplicitno izraženi kao podsticanje “jedinstva u različitosti”, razvoj evropskog identiteta studenata i kreiranje mogućnosti za razumevanje različitih kultura u regionu Evrope tokom boravka na različitim univerzitetima, uz učenje lokalnog jezika univerziteta domaćina. Takođe, programi razmene podrazumevaju uvažavanje različitosti, artikulaciju kurikularne (in)kompatibilnosti, različite dimenzije organizacionih problema, promociju jezičke kompetencije, itd. (Gajić, Subotić, 2009).

3. ZAKLJUČAK

Trociklične studije predstavljaju najvišu i završnu fazu institucionalnog obrazovnog i istraživačkog sistema čija je svrha u visoko profesionalnom ovladavanju bitnim pojmovnim i problemskim sklopovima, inovativnosti i preispitivanju važećih konstrukata i naučnog sagledavanja novih mogućnosti za rad. Koncipirani programi studija treba da omoguće studentima sticanje kompetencija za samostalno vođenje originalnih i naučno relevantnih istraživanja, kao i razvoj novih tehnologija i postupaka, koje doprinose opštem razvoju naučnih disciplina, sistema obrazovanja i društva u celini, pružajući raznovrsne impulse za podsticaj darovitosti u studentskoj populaciji.

Bolonjski proces u evropskom kontekstu donosi niz ozbiljnih izazova: konvergenciju različitosti, dihotomije nove obrazovne paradigme, (in)kompatibilnost kurikuluma u obrazovnim sistemima različitih zemalja, interkulturalni dijalog, interdisciplinarnost, (ne)konsekutivnost različitih nivoa/ciklusa studija, mobilnost studenata i dr. Stoga je pitanje obrazovanja na akademskom nivou, iz ugla podsticanja darovitosti, neophodno ozbiljno razmatrati u kontekstu aktivne participacije i harmonizacije sa evropskim sistemom obrazovanja.

Pokazalo se da je, u svetlu najnovijih iskustava u realizaciji programa Campusa Europae, neophodan konsenzus između partnerskih univerziteta u pogledu modifikacije kurikuluma u cilju veće međusobne kompatibilnosti, promocije različitih modela participacije u međunarodnoj mreži mobilnosti studenata, kreiranja jedinstvenog metodološkog obrasca utvrđivanja i praćenja efikasnosti studija, obezbeđivanja kvaliteta, (samo)evaluacije, definisanja kvalifikacionih okvira itd., uz puno učešće studenata kao relevantnih partnera u svim navedenim procesima. Univerziteti kao “kritička misao društva” treba da pripreme studente, pre svega darovite, za istraživački rad čiji naučni rezultati treba da služe čoveku, njegovom duhovnom i materijalnom prosperitetu (Marković, 2006), odnosno razvoju osećanja moralne odgovornosti za razvoj ličnih potencijala do najviših vrednosti, što je i interes društva.

LITERATURA:

- Branković, D. (2007). *Kvalitet univerzitetskog obrazovanja i Bolonjski proces, Skup Bolonjska deklaracija i visoko obrazovanje u Srbiji*, Učiteljski fakultet, Beograd, 27. April 2007.
- Gajić, O. (2008). *Self-regulated Learning of Students from the Point of View of Epistemological Paradigm – Inclusiveness or exclusiveness?*, in: *European Dimensions of Changes in the Educational System in Serbia From the „Society of Knowledge“ to the „Society of Education“ – European Framework of Educational Compatibility Standards*, (edit. O. Gajić) Novi Sad: Faculty of Philosophy, p.p. 315-332.
- Gajić, O. (2007) *Učešće studenata u reformi visokog obrazovanja u Srbiji – obrazovni prioriteti, Skup Bolonjska deklaracija i visoko obrazovanje u Srbiji*, Učiteljski fakultet, Beograd, 27. April 2007.
- Gajić, O. – Subotić, Lj. (2009): *Doktorske studije Metodike nastave na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu viđene iz ugla mobilnosti i evropske dimenzije obrazovanja nastavnika*, u: *Zbornik radova, XV Skup Trendovi razvoja „Doktorske studije u Srbiji, regionu i EU“*, Kopaonik, 2. - 5. 03. 2009, Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka, str. 66-69.
- Lazarević, D. (2003). *Obrazovanje darovitih u koncepciji novog školskog programa*, *Zbornik 9*, Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Maksić, S. (2000). *Od teorije kreativnosti do zahteva savremenog sveta*, *Zbornik 6*, Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Marković, D. (2006). *Prilozi elitopedagogiji*, Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Pavlović, M. (2003). *Rad sa darovitim učenicima – doprinos reformi obrazovanja u Srbiji*, *Zbornik 9*, Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Uzelac, M. (2002). *Univerzitet i evropski kulturni imperijalizam ili priče iz bolonjske šume*, *Zbornik 8*, Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Zgaga, P. (2008). *Mobility and the European Dimension in Teacher Education*, in: *Teacher Education Policy in Europe: a Voice of Higher*

Education Institutions (edit. Brian Hudson & Pavel Zgaga), Umeå: University of Umeå, Faculty of Teacher Education, 2008.

- Živković, D. (2007). *Globalizacija i Bolonjska deklaracija, Skup Bolonjska deklaracija i visoko obrazovanje u Srbiji*, Učiteljski fakultet, Beograd, 27. April 2007.
- <http://ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>
- <http://pafeldkirch.ac.at/entep>.
- http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_en.html

SUPPORT TO GIFTED STUDENTS – CREATION OF A SOCIAL ELITE AND DEVELOPMENTAL RESOURCE

Abstract: *Authors of the paper analyze an attitude of a society toward gifted among students population. Potential development of gifted students, in light of social development, requires humanistic perception and more complex approach to the higher-education instruction, in respect of its sociological and ethical dimensions, as well as coordination with the European educational systems.*

A subject of clinical observation is a reform of higher education in light of Bologna declaration, which provides rationalization of educational process concerning development of intellectual and creative potentials of all students, including gifted individuals among them. Besides connecting structures of didactical-methodical elements in order to connect direct components of students' activities, interdisciplinary approaches have a significant role, along with continuous dialogue among scientific-research and teaching activities, mobility of students and teachers, and a clear definition of criteria and quality standards, which are familiar in the European zone of education and science.

Key words: *giftedness, students, social elite, reform of higher education, developmental resource.*

